

PĂDUREA LETEA

-impresii de călătorie-

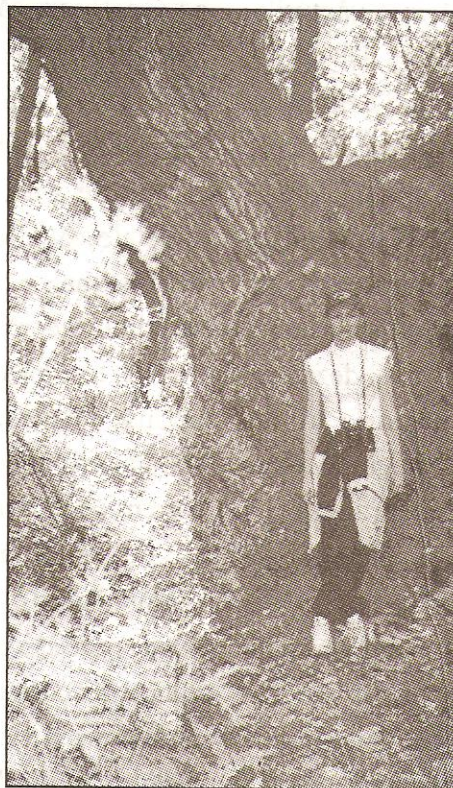
Gheorghe BĂISAN

O excursie în Delta Dunării este de fiecare dată o aventură, o evadare în necunoscut, în lumea ciudată și sălbatică a apelor, grindurilor și plantelor fără de sfârșit, chiar și pentru cei care au mai călătorit pe aici, pentru că delta are un farmec aparte care te cheamă să o mai vezi. Cu atât mai mult incită o excursie în pădurea Letea, una din rezervațiile naturale ale deltei, cunoscută în literatura de specialitate ca o ciudățenie a naturii, un unicat, cel puțin pentru țara noastră.

Din această cauză, atunci când mi s-a oferit ocazia să fac o astfel de excursie, însoțind un grup de profesori tulcenii de biologie, având ca invitați trei profesori universitari din București, s-a trezit geograful din mine și am acceptat fără nici o ezitare. Eram curios să constat dacă ceea ce citisem despre pădurea Letea în literatura de specialitate era real, pentru că în alte câteva ocazii am avut surpriza să constat că una e realitatea și alta e literatura, fie ea și de specialitate. Ce-i drept, rezervația nu-mi era complet necunoscută. Cu mai bine de o lună înainte avusesem ocazia să ajung la C.A. Rosetti, dar de fiecare dată când am trecut prin pădure (prin zona-tampon, de protecție a rezervației propriu-zise) era noapte, iar la lumina farurilor de tractor cu greu poți percepe reali-

tatea, cu atât mai puțin la momentul vizitei noastre, când abia se desprimăvăraseră și vegetația nu-și arăta încă toate podoabele.

...Părăsim orașul Sulina la bordul unei șalupe care ne va duce până la Cardon, unde ne așteaptă două tractoare cu remorcă, puse la dispoziție cu mărinimie de Ocolul Silvic C.A. Rosetti, tractoare cu care ne vom plimba toată ziua, peste dune. În vremurile noastre, când prețul combustibililor crește de la o săptămână la alta, astfel de gesturi (la fel ca și cel al directorului liceului din Sulina, care ne-a procurat șalupe) sunt rare și cu atât mai demne de laudă.

Este devreme. Orașul abia se trezește la viață, cu destulă lene,

pentru că este sâmbătă și zi de odihnă.

Cei câțiva trecători cu care ne intersectăm pe străzi se îndreaptă grăbiți spre magazinele care tocmai s-au deschis. Este timpul să observăm orașul întins de-a lungul brațului, învăluit încă în liniștea dimineții, deoarece avem puțin de așteptat, până vine pâinea de la fabrică.

Sulina este punctul terminus al Dunării, locul unde răsare prima dată soarele în țară, fiind punctul cel mai estic al țării, acolo unde apele Dunării se întâlnesc cu cele ale Mării Negre, după o călătorie prin care a stăbătut o bună parte a Europei, trecând prin zece țări și patru capitale. Sulina este un oraș mic. Populația lui abia depășește 5000 de suflete, fiind depășit la acest capitol chiar de unele comune din județul Tulcea. Cândva, în el palpita o viață portuară înfloritoare, după ce Comisia Europeană a Dunării își edificase aici un sediu impunător, rectificase și adâncise brațul, pentru facilitarea navigației, și conferise orașului statut de porto franco (1872).

La vremea aceea, Sulina era un mic turn Babel, în care se amestecau limbile pământului, așa cum remarcă I. Simionescu (1928): *"mai demult, înainte de războiu (cel din 1877 - n.n.), orașul găl-găia de viață. Porto-franc, era plin de mărfuri depărtate. Șiragul nes-*

fârșit de corăbii, care intrau și ieșeau, aducea mișcare într'una." Era Europolis-ul lui Jean Bart, un oraș cosmopolit, care în 1896 număra 7000 de locuitori, din care 4913 populație stabilă. La acea vreme, statisticile demografice înregistrau 2056 greci, 803 români, 594 ruși, 268 turci, 211 austro-ungari, 173 evrei, 144 armeni, 117 albanezi, 49 germani, 45 italieni, 24 englezi, 22 muntenegreni, 17 polonezi, 11 francezi, 7 lipoveni, 6 danezi, 5 găgăuzi și 4 persani!

În același raport, alcătuit de M. D. Ionescu, se menționa existența a 1186 case, un hotel, 154 prăvălii, trei mori, palatul administrativ al C.E.D., un spital, 7 agenții consulare, două școli românești, două grecești, una germană, una evreiască, două biserici grecești, una românească, trei rusești, o sinagogă, două lăcașuri de cult german, unul anglican și două geamii. Orașul era pavat, iluminat și bine îngrijit și întreținut.

Imaginea pe care Sulina o evocă astăzi străinului nu este de loc încurajatoare, ba dimpotrivă. Vechile clădiri cu balcon și pereți flancați cu scândură, clădirile "coloniale" situate pe faleză și pe prima stradă, construite după moda turcească, se degradează pe zi ce trece. Unele au devenit niște ruine inestetice, periculoase pentru trecători. Le-au măcinat vânturile, ploile, neputința sau nepăsarea oamenilor. Destul de jerpelite sunt și blocurile din partea de nord a orașului.

Tot spre amonte, clădirea fabricii de conserve din pește agonizează în așteptarea unei minuni care să o facă utilă, atât economiei românești cât și sulinenilor. Peste braț își înalță halele cu geamuri sparte și acoperișuri ruginite fostul șantier naval, ajuns acum o tristă amintire. Când și când, aici se mai dezmembrează câte o navă ieșită la pensie, pentru a trimite fierul la topit, la Galați sau aiurea. O dragă ancorată parcă din timpuri imemorabile a prins și ea rugină, din pricina aerului sărat de mare, iar în cupele sale înțepenite au crescut buruieni.

Din portul liber de odinioară au mai rămas doar numele, bazinele acvatice, suprafața de uscat și clădirea administrativă, toate mașinile și utilajele fiind închiriate de către diverse firme. De circa zece ani, aici nu s-a mai vehiculat nici un fel de marfă. Cam tot de atunci, frumosul hotel aflat în apropiere a fost preluat de firmele lui Vântu și stă închis, la fel ca și comple-

xul **Lebăda** de la Crișan.

Ne scuturăm de gândurile pesimiste, răcoriți de briza care adie, după ce ne desprindem de la mal. Șalupa urcă spre amonte, apoi face spre dreapta, pe un canal îngust, care merge până la Cardon, trecând pe sub un podeț arcuit ca un curcubeu. Soarele se ridică încet dinspre mare, învingând răcoarea brizei și promițând o zi frumoasă.

Imediat ce intrăm pe canal, flancat la început de case și grădini, privirea ne este atrasă de un panou metalic pe care scrie "drum comunal pietruit". De câțiva ani buni se lucrează la amenajarea unei căi de acces pe uscat, care să lege Sulina de Cardon și să faciliteze aprovizionarea cu mărfuri a satelor de pe grindul Letea și să scoată din izolare această zonă. De ani buni se "îngroapă" aici bani grei, fără ca rezultatele să se vadă.

Se văd, în schimb, cu ajutorul binoculului, siluetele câtorva tractoare și buldozere care se odihnesc pe mal, păzite de un tânăr. Este week-end, lumea se odihnește...

În dreapta lucesc apele golfului Musura, aprinse de razele soarelui care urcă rapid pe boltă. Spre stânga se întinde o masă nesfârșită de stuf verde, peste care trec în zbor, din când în când, păsările de baltă.

Pe șalupă e curent. Mă refugiez la pupa unde e puțin adăpost. Din locul unde mă aflu privesc amuzat siajul produs de șalupa care toarce regulat. Apa execută o mișcare ciudată, probabil datorită elicei. În față, nivelul scade, de parcă apa ar fi suptă, lăsând să se vadă malurile de lut sau marginile plaurului, cu animale surprinse, care se grăbesc să se pună la adăpost. În spate, valul se înalță și mătură malul, antrenând stuful în mișcări caraghioase. Din această cauză, șalupele

au un regim limitat de viteză, pentru a proteja malurile de eroziune.

Vedem câțiva bizami care înoată speriați spre adăposturile din plauri, șerpi de apă și mai cu seamă păsări: stârci, egrete, găște, rațe, dumbăvențe sau cormorani. De pe un stuf, chira de baltă scoate țipete de alarmă. Este atât de mică încât cu greu reușim să o reperăm.

Ajungem la Cardon, un mic cătun cu vreo 10-15 case risipite printre bălării, copaci, japșe cu apă sau mici spații cultivate. Ici-colo zărim și câțiva locuitori care trudesce prășind la vie sau după animale. Aici a funcționat cândva un pichet de grăniceri, care supraveghea partea de nord a grindului Letea și golful Musura. În rusește, numele satului chiar asta înseamnă: pichet de grăniceri.

La recensământul din 1992 satul număra doar 19 locuitori! Nici nu e de mirare. Ce să facă omul în această sălbăcie? Viața aici este dură, plină de privațiuni, sărăcia e mare și puțini se încumetă să-i facă față, așteptând vremuri mai prielnice. Se dovedește că ocupația cea mai rentabilă este creșterea vitelor.

În multe curți se văd câte 3-4 viței, ceea ce înseamnă o sursă sigură de venituri, pentru că pescuitul nu este o soluție și cu atât mai puțin cultura plantelor. Canalul face un cot și îndată ajungem la o porțiune largă, cu apă adâncă și limpede. Este capătul drumului acvatic. Coborâm. Lângă o baracă ne așteaptă cele două tractoare cu remorcă și o pereche de galinacee, care ar fi tocmai bune într-un ceaun, cu ceva usturoi. Este acolo și "ghidul", șeful ocolului silvic, domnul Roșca. Urcăm în remorci și ocupăm băncile învelite cu pături sau velințe.

Pornim spre rezervație, dar nu pe drumul obișnuit, ci peste dune, pentru a vedea schitul Buna Vestire, aflat în construcție în apropiere, dar mai ales pentru a cunoaște flora specifică părții de sud a grindului.

Tractoriștii fac slalom printre tufele de cătină și arborii care ne biciuiesc cu ramurile lor spinoase, inospitalieri. Trebuie să ne ferim mereu fața, să aplecăm mereu capul, având grijă totodată să ne ținem și de obloanele remorcii. Urcăm și coborâm, luăm viraje periculoase și ne amuzăm de situație. Roțile tractoarelor ne împroașcă cu nisip. Ce bună ar fi fost o ploaie în prealabil. Ar fi muiat nisipul și ne-ar fi scutit de această neplăcere, dar ultima ploaie a căzut în urmă cu două săptămâni, acum e secetă și nisipul se încinge tot mai tare, pe măsură ce soarele urcă pe boltă, devenind un cuptor încins, care-mi evocă amintiri neplăcute, de când, la Sf. Gheorghe, am avut proasta inspirație să merg la plajă desculț.

Pe dune remarcăm prezența unor plante ocrotite, volbura de nisip (*Convolvulus persicus*). O recunoaștem după tulpina și frunzele acoperite cu o păslă argintie, chiar dacă nu e înflorită. Aici este pretutindeni, deși la Sulina, cu o seară înainte, a fost imposibil să-i dăm de urmă, cu toate că am străbătut plaja în lung și-n lat.

Oprim la schit. Încă nu e gata. Se văd bolțarii din care e făcut, în schimb, acoperișul de tablă nouă sclipește în lumina soarelui de te orbeșe. Un câine mai mult speriat de numărul nostru ne latră, stând la o oarecare distanță, precaut. Domnul Roșca ne spune că aici locuiește un călugăr, care lipsește pentru moment. Este un ascet care se hrănește numai cu plante și pește.

Are noroc pentru că pe grind buruienile cresc din abundență, unele fiind chiar plante medicinale, iar peștele poate fi procurat relativ ușor. Mulțimea solzilor de pe jos ne spune că preacuviosul nu a dus lipsă de așa ceva nici până acum.

Ne răcorim setea cu apă din fântâna săpată în apropierea casei-chilie. Este rece și bună, o adevărată raritate și, totodată, binecuvântare în infernul de nisip. Este și unul din motivele pentru care schitul s-a construit aici, în apropierea unei surse de apă. Trebuie spus că la înălțarea lui și-a adus contribuția și preotul

paroh din C.A. Rosetti, cel care a trudit pentru înălțarea unui lăcaș nou în centrul de comună, peste vechea biserică, și a făcut opt prunci, spre bucuria cadrelor didactice din localitate!

Pornim din nou, hurducați din cauza neregularităților drumului. Într-un târziu ieșim la drumul cel mare, "amenajat" cu piatră colțuroasă. Condițiile de colătorie nu se îmbunătățesc prea mult, iar praful se ridică, obligând pe cei doi tractoriști să lase ceva distanță între ei. Nimeni nu se plânge însă, starea de spirit e bună.

În stânga drumului se întinde un câmp reactiv neted, acoperit cu o vegetație de pajiște, pe care pasc în libertate vite și cai. Din loc în loc apar japșe și terenuri albicioase, cu sol sărăturat și cu o vegetație sărăcăcioasă, specifică. Spre nord și est orizontul este închis de pălcuri de pădure, iar spre apus, în depărtare, se înalță turla bisericii din Letea. În curând intrăm în satul C.A. Rosetti, reședința de comună.

Ulița pe care apucăm duce chiar în centru, printre case rare și grădini nisipoase. Drumul este tot nisip, modificat continuu de capriciile vântului. Sătenii spun cu un soi de mândrie amară că pe ulițele lor nu este niciodată noroi. Cel mult, nisip îmbibat cu apă, care, atunci când se usucă, este măturat de Eol.

În ciuda nisipului atotstăpânitor oamenii se încapățânează să facă agricultură, cultivând câte ceva: porumb, fasole, cartofi, grâu, puține legume

sau viță de vie. Ei știu sigur că nu vor obține mare lucru și vor trebui să cumpere toamna și porumb, și cartofi, și făină, dar ambiția și mândria îi fac să persevereze, mai mult pentru imagine.

Gospodăriile sunt sărace dar curate, bine îngrijite. Nu vezi nicăieri gunoaie sau lucruri arun-

cate fără rost. Fiecare casă are câțiva pomi fructiferi sau grădină cu flori. Multe case sunt acoperite cu stuf, un remarcabil izolator termic. Din stuf sunt făcute și cele mai multe garduri, măiestrit împletite la partea superioară. Spre stradă, acestea sunt protejate cu pari și sârmă ghimpată, spre a nu fi dărmate de vitele care circulă pe ulițe în voia lor, inclusiv noaptea.

Multe case sunt părăsite. Chiar în centrul satului, fosta casă de nașteri a ajuns un schelet care stă gata-gata să cadă. Populația îmbătrânește și scade de la un an la altul. În sat rămân, de regulă,

bătrânii, cei tineri migrând spre oraș, chiar dacă știu că și acolo viața este grea, iar locurile de muncă sunt rare. Unele case mai păstrează frontoane cu motive ornamentale traforate, semn al unor vremuri mai prospere. Puține gospodării evocă vizitatorului ideea de bunăstare, între ele remarcându-se cele implicate în programe de agroturism.

Oprim puțin la școală, doar cât să discutăm programul zilei și să admirăm tufe de garofițe roz, care împodobesc alea de la intrare, răspândind un parfum pătrunzător. Ne îndreptăm apoi spre cantonul forestier, pentru a primi câteva informații despre rezervație. Pe drum rememorez povestea formării deltei, pe care am spus-o de atâtea ori la clasă.

...După topirea ghețarilor cuaternari și retragerea apei care invadase uscatul, cunoscută sub numele de transgresiunea flandrină, în restul actualei delte a luat naștere un golf marin, închis ulterior de un cordon litoral și transformat în lagună. După ce laguna a fost colmatată cu sedimente și s-au definitivat cele trei brațe ale Dunării, acestea au străpuns cordonul litoral și au început construirea sectorului estic, sub forma unor grinduri cu aspect de evantai, la a căror edificare au contribuit atât brațele Dunării cât și valurile, curenții marini și vânturile...

În răcoarea din canton, domnul Roșca ne arată hărți ale grindului cu arealele de pădure și zona strict protejată. Mai adaug și eu câte ceva geografie, pentru că

dânsul insistă pe partea de biologie. Este un pasionat (student la ecologie), aş spune bolnav de pasionat de natură, de munca pe care o face. Soţia lui se plânge că e mai tot timpul în rezervaţie, colindând hasmacurile şi dunele în căutarea de plante rare, motiv pentru care ştie rezervaţia pe de rost.

Pentru noi cunoştinţele sale sunt binevenite, pentru că având un ghid autorizat nu vom hălădui prin rezervaţie la întâmplare, pierzând timpul fără rost. Speranţele se confirmă de îndată ce intrăm în rezervaţie. Între noi se află un alt împătimit de natură, domnul Doroşencu, ctitorul grădinii botanice de pe dealul Bididia, unde au fost reproduse biotopuri din Dobrogea de Nord.

...Delta Dunării a intrat de timpuriu în atenţia oamenilor de ştiinţă, care au sesizat caracterul său de unicat mondial. După ce reputaţi cercetători, precum

Gr. Antipa (1912), Gh. Munteanu-Murgoci (1912) sau C. Brătescu (1922) au realizat lucrări ştiinţifice de referinţă în care au încercat să explice originea şi evoluţia deltei, în 1938, Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 645 consacra Delta Dunării ca una din cele mai mari şi mai importante rezervaţii naturale din ţară, având la acea dată o suprafaţă de 591200 ha. Mai târziu, în cadrul Programului M.A.B. (Man and Biosphere) lansat de UNESCO în 1971, s-a introdus termenul de rezervaţie a biosferei, pentru ca în 1980, acest statut să fie acordat rezervaţiei Roşca - Buhaiova - Hrecişca. În 1990, ca

efect al strădaniilor unui grup de oameni de ştiinţă, având ca principal exponent pe profesorul Anghel Vădineanu, Guvernul României a declarat întreaga deltă rezervaţie a biosferei. În luna mai a anului 1991, după ce Parlamentul României a aprobat aderarea la Convenţia asupra zonelor umede de importanţă internaţională, Delta Dunării a fost inclusă pe lista acestei convenţii, dobândind recunoaşterea mondială în decembrie 1991.

În plan legislativ, încă din 27.08.1990, prin H.G.R. 983 se înfiinţase Administraţia Rezervaţiei Biosferei Delta Dunării (ARBDD), condusă de Consiliul ştiinţific şi un colegiu executiv, având ca preşedinte un guvernator. În cadrul ei funcţionează un corp de pază şi inspecţie, care asigură inspecţia rezervaţiei.

Ca rezervaţie, Delta Dunării cuprinde 18 areale cu protecţie integrală (între care şi pădurea Letea), zone-tampon cu regim diferenţiat de protecţie, în care se pot desfăşura unele activităţi umane, zone economice şi

zone de reconstrucţie ecologică.

Grindul Letea ocupă o suprafaţă de 5246.8 ha, din care pădurea acoperă 3135.4 ha. Arealul strict protejat însumează 2825 ha, din care fâşiile de pădure reprezintă 1092.5 ha, restul fiind dune şi pajişti. Rezervaţia este protejată de o zonă-tampon de 2043 ha, iar terenurile destinate aşezărilor şi altor utilităţi totalizează 100 ha...

În timp ce domnul Roşca ne prezintă aceste cifre şi multe alte amănunte despre vegetaţia şi fauna

din zonă, zărim doi cai sălbatici alergând să se ascundă în pădure.

Caii sălbatici sunt o pacoste pentru pădurari. Distrug puietii de arbori iar iarna rod coaja copacilor, producând stricăciuni rezervaţiei. Sunt cai lăsaţi să pască pe grind care s-au sălbăticit şi pot fi prinşi cu mare greutate.

S-au încercat diverse metode de stârpire, fiind prinşi şi scoşi din rezervaţie şi închişi în ţarcuri, însă cetăţenii nu i-au revendicat şi nici nu au putut fi valorificaţi prin sacrificare, deoarece o minte "luminată" a scornit o maladie de care aceşti cai, cică ar fi suferit, un

fel de anemie, astfel încât animalele au fost eliberate pe grind și, în scurt timp, au ajuns iarăși în rezervație, gardul de sârmă ghimpată nefiind un obstacol prea greu de sărit.

Cei doi cai zăriți de noi nu dădeau deloc semne de anemie, ci dimpotrivă: grași, frumoși, cu pielea lucioasă, plesneau de sănătate. Cei doi profesori universitari din remorca noastră făceau glume, rezervându-și fiecare câte o mică herghelie pe care să o ia acasă, la plecare.

Tractoarele opresc într-un punct unde urmează să vedem un stejar bătrân de 800 de ani. Este o binecuvântare să intri la umbră, deoarece în câmp deschis a cam început să toropească soarele și nici briza de dimineață nu mai adie, să ne răcorească.

Pădurea Letea nu are nimic din imaginea noastră despre pădure, care presupune o suprafață compactă de teren acoperit cu arbori. Ea are un aspect cu totul inedit, fiind vorba de niște benzi înguste și alungite, numite hasmacuri, care ocupă spațiile mai joase dintre dune, acolo unde sistemul radicular al arborilor ajunge mai ușor la pânza freatică. Uneori, în câmpurile de dune apar scobituri asemănătoare unor mici cratere vulcanice, cu diametrul de câțiva zeci de metri, produse de vânt, în care arborii s-au aciuat, formând grupări insulare.

Ca specii, predomină plopii (alb, cenușiu, tremurător), stejarii (pedunculat, brumăriu), frasinii (foarte numeroși) aninii, ulmii, mult mai rar teii argintii. Etajul

arbustiv și cel erbaceu sunt bine reprezentate, încât deplasarea trebuie făcută doar pe potecile existente, mai ales că domnul Roșca ne-a spus ceva de niște vipere. Remarcabilă este prezența și dezvoltarea unui mare număr de plante agățătoare, precum iedera, hameiul sălbatic, curpenul de pădure sau liana *Periploca graeca*, ultima fiind o specie ocrotită. Toate aceste plante creează aspectul de pădure

tropicală, luxuriantă, numai că senzația pe care o ai aici este de răcoare și uscăciune, pe când în pădurea tropicală te simți ca într-o seră, unde e cald și umezeală insuportabilă. Oricum, aici e o senzație plăcută, reconfortantă și am rămâne toată ziua la umbră...

Ajungem la stejarul cel bătrân. Este un exemplar venerabil, un veteran al pădurii, care, până pe la trei metri prezintă un trunchi extrem de gros, din care se

desprind ramuri care pleacă în toate direcțiile, ele însele adevărați copaci bătrâni. Trunchiul este atât de gros la bază încât cred că ar fi nevoie de 7-8 oameni să-l cuprindă cu brațele. În scorbura lui, mai demult, o pisică sălbatică își creștea puii pe câteva blănițe de iepure.

Mă cațăr relativ ușor până la locul din care se desprind ramurile - copac și inspectez scorbura. Nu a mai rămas nimic din vechiul cuib, dar trebuie să recunosc că este un adăpost perfect. După ce a fost descoperit, tot mai mulți curioși au venit să vadă cuibul, iar pisica și-a căutat un alt loc, mai liniștit, dacă n-o fi căzut pradă vreunei răpitoare înaripate. Facem fotografii având pe fundal trunchiul uriaș, apoi ne continuăm drumul prin pădure, studiind diverse plante. Biologii sunt numai ochi și urechi. Mulți sunt tineri și foarte tineri, unii în primul an de activitate didactică și o astfel de aplicație este o lecție binevenită, din care au multe de învățat.

Părăsim pădurea pentru a vedea un sector de dune înalte de 10-12 m. Ele sunt opera acțiunii vântului. Undeva mai spre nord, către Periprava, dunele ating chiar 14 m, constituind altitudinea maximă din deltă. Acum vântul nu mai are efect prea mare asupra dunelor pentru că ele sunt fixate cu o vegetație săracă, în care predomină cârcelel (*Ephedra distachya*), o plantă medicinală din care se extrage efedrina. Din loc în loc se înalță tufe grațioase de garofiță iar pâlcurile de colilie își flutură filamentele păroase, mai mult datorită

aerului care tremură deasupra nisipului încins. Călcăm pe un covor de licheni uscați, care scot un sunet ciudat. Nu sunt morți ci așteaptă într-o stare de letargie un strop de rouă sau de ploaie, pentru a-și relua activitatea biologică.

Din pădurea situată mai la vale, urcă pe pantele nisipoase ale dunelor tufe de lăcrămioare cu flori trecute, apariție ciudată, nelalocul ei. Lăcrămioarele preferă, de regulă, răcoarea și umezeala pădurii și este uimitoare încăpățănarea cu care supraviețuiesc într-un mediu atât de ostil. În aceeași margine de pădure avem privilegiul să admirăm forile albastru - violacee ale lianei *Periploca*.

Nisipul s-a încins zdravăn și iradiază căldura asemenea unui cuptor. Nu m-ar mira să vedem și miraje de tip "fata morgana", în aerul tremurător. Pădurea de mai jos ne atrage cu umbră și răcoare, dar trebuie să renunțăm la această tentație și să îndurăm căldura cuptorului deoarece avem de făcut un mic ocol, pentru a ajunge la tractor.

Urcăm în remorci. Apa s-a încălzit în sacoșe, nu ne mai e de nici un folos, nu mai potolește setea. Mai vedem un stejar multi-secular, apoi o liană groasă cât brațul și ne oprim în apropierea unei adăpători amenajate de pădurari pentru vietățile pădurii, dar folosită cu precădere de caii sălbatici. La oarecare distanță de locul cu pricina, în câmp deschis, zărim un grup de cai. Sunt vreo 6-7. Două iepe par a fi gestante. Un mascul mai tânăr încearcă să-și impună autoritatea în cadrul grupului pus

pe fugă de un altul mai în vârstă, care se ridică pe picioarele din spate, amenințător. Tânărul îndrăzneț se depărtează puțin de grup și ne urmărește curios, ca o iscodă. Ne mirăm că stau în plin câmp, sub căldura amiezii și nu se refugiază în pădure, la răcoare.

Ultimul popas este un plop respectabil, în ramurile căruia și-a construit cuibul un vultur codalb (*Haliaeetus albicilla*), cea mai mare pasăre răpitoare din deltă. Cuibul este o alcătuire impresionantă din ramuri groase cât brațul, care privită de jos nu spune prea mult, dar ghidul ne asigură că merită tot respectul. O liană groasă se încumetă să urce până aproape de cuib, la 15-20 metri. Cred că te poți cățăra destul de bine până sus, dar cui îi trece prin minte acum să o facă pe Tarzan?

Ghidul precizează că în perimetrul pădurii Letea sunt patru cuiburi de codalb, ultimul dintre ele fiind realizat recent, de către o tânără familie aripată, în apropiere de Cardon. Numărul de cuiburi este impresionant, știut fiind că vulturului îi sunt necesare circa 500 de hectare de pădure spre a se hrăni, areal pe care își construiește mai multe cuiburi de refugiu, pe lângă cel de clocit.

În cele din urmă plecăm. Oricât de interesante ar fi cele văzute, din cauza căldurii se instalează oboseala și scade interesul. E aproape ora trei și ni s-a făcut foame. Ne îndreptăm spre ieșirea din rezervație pe același traseu pe care am venit. Deodată, tractorul oprește și domnul Roșca coboară împreună cu botanistul Marin Andrei, spre panica generală. Din

fericire se întorc repede, cu niște figuri misterioase. Au căutat o plantă rară, despre care nu vor să ne dea prea multe detalii. Cu cât curioșii știu mai puțin, cu atât planta este mai în siguranță.

Oprim la școală. Gazdele noastre, cadrele didactice din C.A. Rosetti, ne invită la masă, într-o sală de clasă amenajată pentru festin. Nu lipsesc borșul de pește, tradiționalul borș de pește, și nici plăcinta dobrogeană, trecută prin smântână. Este prezent și cudricul, vinul obținut din strugurii cultivați pe nisipuri. Atmosfera se încălzește. Se comentează cele văzute, se laudă borșul pe care gazdele l-au adus la școală într-un ceaun uriaș, cărat cu tractorul!

Într-un târziu ne hotărăm să plecăm. Șalupa face cale întoarsă spre Sulina, în timp ce soarele scapătă spre apus. Pe cer se adună nori grei, vestitori de furtună.

De mâine, din nou la activitățile cotidiene, dar cu amintirea unei zile și a unor locuri de o frumusețe aparte.

